

EĞİTİM YÖNETİMİ ARAŞTIRMALARI VE YAYIN HAKKINDA RAPOR

Komisyonumuz, Türkiye’de eğitim yönetimi araştırma ve yayınlarına ilişkin sorunların ve bunların çözüm önerilerinin aşağıdaki noktalarda özetlenebileceğini düşünmektedir.

Sorun I.

Genel olarak, ülkemizde araştırma ve yayın sorunu sadece eğitim yönetimi özeline indirgenemeyecek kadar yaygın bir sorundur. Türkiye’de sosyal bilimlerin geneline yayabileceğimiz bir araştırma ve yayın sorunu vardır. Tıp, fen ve temel bilimlerin görelî de olsa evrensel bir dil ve yönteminin olduğu varsayılabilir. Tıp, fen ve temel bilimlerde araştırma, yayın ve teknoloji geliştirmeye önderlik eden “merkez” ülkeler araştırmacılara sağlanan mali kaynak ve olanaklarla “çevre” ülke araştırmacıları aleyhine bir üstünlük elde etmektedir. Temel ve fen bilimleri alanlarında Japonya, Çin, Kore gibi geçmişin “çevre” ülkeleri kısa süre içinde bu alanlara ulusal kaynaklarını seferber etmek ve insan kaynaklarını geliştirmek yoluyla “merkez” ülkelerin bu alanlardaki üstünlükleriyle baş edebilir hale gelirken, kanaatimizce sosyal bilimlerde durum bu kadar iç açıcı değildir.

Sosyal bilimlerin doğasına özgü olan bilgi üretimi ve paylaşımıyla ilgili bir dizi sorunu irdelemeden bu durumu açıklığa kavuşturmak kolay değildir. Sosyal bilimlerde, “evrensel kuram ve modellerin” mümkün olup olamayacağı, üretilen bilginin ne derece “evrensel,” ne derece “yerel” olduğu, üzerinde durulması gereken konulardır. Sosyal bilimlerde de kuram, model, araç ve yöntemler ile üretilen bilginin paylaşılmasına olanak tanıyan paylaşım araçlarının (dergi, kitap, elektronik kaynaklar) büyük ölçüde “merkez” ülkelerde üretilmesinin sonuçları fen ve temel bilimlerdeki durumdan daha farklıdır. “Merkez” ülkelerde geliştirilen kuram ve modelleri, yine aynı ülkelerde geliştirilen araç ve yöntemlerle çalışan özellikle de gelişmekte olan ülkelerdeki araştırmacıların ürettikleri bilgi, genellikle “merkez” ülkelerde yerleşik paylaşım araçlarına hükmeden sosyal bilimciler tarafından yeteri kadar özgün bulunmadığı için beklenen ilgiyi görememektedir. Bu durum, özellikle Türkiye gibi ülkelerde, sosyal bilim disiplinlerinde sonu gelmez tartışma ve ikilemlerin odağını oluşturmaktadır: Yurtdışında disiplinler saygınlığı yüksek indekslerce taranan paylaşım araçlarında yayın yapma zorunluğu getirmek yoluyla genellikle merkez ülkelerde üslenmiş uluslararası bilim camiasıyla eklemlenmeyi özendirmek; ya da sosyal bilimlerde üretilen bilginin büyük ölçüde “yerel” olduğu varsayımından hareketle ulusal düzeyde toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel sorunların sosyal bilimler penceresinden irdelenmesini özendirmek! Neredeyse bir on yıldır, sosyal bilimler camiası bu iki soru çevresinde ciddi bir bölünme ile karşı karşıya kalmıştır.

Sosyal bilimlere özgü bu “sorunsal”ın yansımalarının eğitim alanında daha bir katmerli şekilde karşımızda olduğu açıktır. Uzun süredir “eğitim”in nasıl bir disiplin olduğu, neleri çalışması gerektiği, “eğitim bilimleri” kavramından ne anladığımız, eğitim bilimlerinde “bilimsel araştırmanın” ne olduğu konularında zaten ülkemizde ciddi bir tartışma yürümektedir. Bu tartışmanın sürmesinde eğitim bilimleri açısından çok yarar olacağı düşüncesindeyiz.

Yukarıda sözü edilen “sorunsal”a eğitim bilimleri açısından geri dönecek olursak, aynı sorunsalın eğitim bilimleri açısından daha ağır bir şekilde karşımızda olduğu açıktır. Sosyoloji, psikoloji gibi temel sosyal bilim disiplinleri bu sorunsalı önemli ölçüde kendi üzerinde hissederken “eğitim” gibi, “disiplinlerarası” ve “çok disiplinli” bir alanda sözü edilen sorunsalın boyutları daha da ağırlaşmaktadır. Benzeri sorunların Eğitim Bilimleri ailesinin bir üyesi olan Eğitim Yönetimi alanı için de geçerli olduğu açıktır.

Eğitim yönetimi alanının doğası gereği, **pratik bilgi, profesyonel-meslek bilgisi ve akademik bilgi olmak üzere** üç temel boyutu vardır. Eğitim yönetimi alanının kendi kuramı, bu üç boyutu kapsamak durumundadır. Pratik bilgi; genel bilgi olup eğitim yönetimine hayat boyu öğrenme, başka bir meslek alanında deneyim, genel eğitim ya da sağduyu yeteneğini getirir. Örneğin; fikir birliği ve takım kurma yeteneği, personel yönetimi, toplu pazarlık becerileri böyledir. Profesyonel bilgi eğitim liderlerinin kazandığı informasyonun çoğaltılmasıdır. Örneğin; eğitim ve yönetim mevzuatı ve politikaları, okul kurulu prosedürleri, öğretmen değerlendirmesi prosedürleri, disiplin sorunlarıyla baş etme gibi. Kısaca bu boyut yönetsel bir işin yapılmasına odaklanır. Akademik bilgi: Yetiştirme programlarının pratik bir bileşeni olup araştırma ve scholarly çalışmaya ağırlık verilmesini gerektirmektedir. Bu doğrultuda Everes ve Lakomski’nin önerdiği (1991, 1996 ve 2000) gibi eğitim yönetimi için pozitivist ve yapısalcı bir bilim olmak yerine tutarlılıkta (cohorentism) kökleşmiş değiştirilmiş bir bilimsellik daha uygundur (Akt. Maxcy, 2001). Bu anlayış tutucu yerleşik (ground) kuram hareketi ve günümüz post modernizm arasında mantıksal bir denge ve çözüm yoludur. Kısaca Everes ve Lakomski’inin Tutarlılık Kuramı¹, Maxcy’nin (2001) de vurguladığı gibi eğitim yönetimini

---

¹ Doğruluğun tutarlılığı kuramı (the coherence theory of truth)’na göre yalnız bir tek doğrunun/ doğruluğun tutarlılığından söz edilemez; aksine farklı perspektiflerin tutarlılığından bahsedilebilir. Genel olarak tutarlık kuramına göre doğruluk, “bazı spesifik cümleler, inançlar veya önermeler kümesiyle tutarlı olma” olarak görülür. Yaygın inanç şudur ki, doğruluk her şeyden önce tüm önerme sistemlerinin bir özelliğidir. Doğruluk, ancak bütünle tutarlı olmalarına göre bireysel önermelere atfedilebilir. Kuramcılar temel olarak “tutarlık pek çok olası doğru düşünce sistemini mi yoksa sadece tek bir mutlak sistemi mi gerekli kılar” sorusu üzerinde ayrı düşmektedirler. Genel kabul, doğruluğun bütün ya da sistemin parçaları arasında düzgün bir uyumun olmasıdır. Tutarlılık basit mantıksal uyumluluktan daha fazlası anlamında kullanılır. Tutarlılık kuramı analitik

bilimleştirmede bir güven oluşturma aracı olarak görülebilir; okul yöneticilerine rasyonel karar olma modeli olarak hizmet edebilir; eğitim yönetimi bilgi tabanının oluşturulmasına katkı getirebilir. Bu çerçevede eğitim yönetimi pratik, mesleki ve akademik bilgi kümelerinin bir bileşkesi olarak algılanacaktır. Bu üç bilgi kümesi dolayısıyla günümüzde alanın kimliğini tayin etmektedir. Alanın kimliği takdir edilir ki dönem dönem değişime uğramış ve uğrayacaktır. Zira alanın kimliğini büyük ölçüde dönemdeki bilimsel, teknolojik, ekonomik ve siyasal gelişmeler, alanda yaşanan değişim ve gelişmeler oluşturmaktadır. Bunun en güzel kanıtı, alanın bilimleşme tarihidir. Bugün için alanın kimliği bu üç bilgi kümesi tarafından oluşturulmaktadır. Bu anlayış esasen pozitivizm ile post modernizmin dengelenmesidir. Şunu da belirtelim ki alan kimlik olarak gelecekte; özerk, ayrı ve bağımsız bir disiplin olmayı hedeflemelidir. Bunun için de eğitimci bakış açısıyla eğitim yönetimi sorunlarını irdeleyen, araştıran güçlü bir eğitim yönetimi bilim insanları topluluğunun oluşturulması, buna bağlı olarak alanın kendi kural, ilke, standart ve etik kodlarını oluşturup başkalarına da kabul ettirmesi gerekmektedir.

Eğitim Yönetimi alanının yukarıda belirtilen özelliklerinin alana çok disiplinli ve disiplinlerarası bir özellik kazandırdığı, bunun pozitif bilimsel bir çerçeveden bir “zaafiyet” olarak algılanabilirken eğitime bir zenginlik, bir güç katabileceği de göz ardı edilmemelidir. Bu güçlü yan, “evrensel” ölçütler kullanan ve fakat “yerel” anlaşılabilirliği ve anlamı olan bilginin üretimi yani araştırılması konusunda ne yapmamız gerektiğinin pusulası olmalıdır.

Bu genel yaklaşım, bize eğitim yönetimi alanına ilişkin ve aşağıda sıralanan sorun alanları konusunda genel bir çerçeve sağlarken, şu özel başlıkların göz önünde tutulmasını gerektirmektedir.

1. Genelde eğitimin bütün alt disiplinlerinde ve özelde eğitim yönetimi alanında araştırmaların pek çoğu “tekrar” (replikasyon) türündedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi araştırma yöntem ve araçlarıyla ilgilidir. Nicel/ tarama türü (genelde veri toplama tekniği olarak anketin kullanıldığı) araştırmalarda belirli standart veri toplama araçlarının varlığı araştırma için temel motivasyon kaynağı olmaktadır. Başkaları tarafından geliştirilmiş bir aracın, başka bir örneklem gurubu üzerinde tekrar edilmesi yoluyla aslında “araç” araştırmanın “amacını” belirler hale gelmektedir.
2. Araştırma yöntemlerinde çeşitlilik özendirilmek yerine, örneğin nitel araştırma gibi alternatif yöntemler konusunda “10 kişiyle bilimsel araştırma mı yapılır” türü yanlış ve önyargılı yaklaşımlarla alternatif yöntemlerin özellikle genç kuşaklar gözünde değeri zedelenmektedir.

---

felsefecilerin diğer ucundadır. Turarlıkçılar (coherentistler) analizcilerin parçaladığı şeyleri tekrar geriye koyar, bütünleştirirler (<http://en.wikipedia.org/wiki/Coherentism>).

3. Ülkemizde genelde eğitim, özelde eğitim yönetimi konularında zengin mali kaynaklara sahip sivil toplum örgütlerinin azlığı, çok sayıda ve birbirinden bağımsız araştırmacının “desteklenen araştırmalar” yoluyla belirli alanlarda kritik bilginin kümülatif üretimini özendirmekten yoksundur. Yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin danışmanları ve kendi mali olanakları ile yürüttüğü küçük bütçeli tez çalışmaları yukarıda sözü edilen ve kritik (ulusal ve uluslararası) önemi olan bilginin üretilmesine kaynaklık edemez.
4. Ülkemizde özellikle yüksek lisans ve doktora programlarında kapsanan konu yelpazesinin sınırlı olması nedeniyle araştırmalara kaynaklık eden konu başlıkları da bir süre sonra tekrara dönüşmektedir. Bu sorunun çözümü, yukarıda sözü edilen “merkez” ülkelerde yerleşik paylaşım araçlarına ulaşma konusunda yeterlikleri olan Türk akademisyenlerinin alana özgü kuramsal ve kavramsal zenginliği ülkemize transfer etme konusunda özendirilmesidir.
5. Genelde eğitim ve özelde eğitim yönetimi alanında araştırma potansiyeli olan akademisyenler “uygulamaya” mesafeli olmayı tercih etmekte, sonuç olarak üretilen bilgi de uygulayıcıların sorunlarını çözmekten ziyade akademik camianın “entellektüel” merakını gidermekten öteye gidememektedir.
6. Farklı üniversitelerimizde yerleşik eğitim yönetimi programları arasında sinerji ve işbirliği eksikliği bu programlarda çalışan akademisyenlerin birbirinden kopuk, birbirinin tekrarı, önemli bir kuramsal ve uygulama açılımına yol vermeyen türde araştırmalar yapmaları sonucunu doğurmaktadır.

Çözümü

Yukarıda değinilen sorunların çözümleri de kendi içinde gizlidir, ancak bir iki başlık altında vurgulamak gerekirse:

1. Öğretim üyelerinin bilgi üretme performansları çoğulcu bir yaklaşımla evrensel ve yerel ölçütler dikkate alınarak yeniden düzenlenmeli, atama ve yükseltme ölçütleri yüksek tutulmalı ancak tekil göstergeler yerine çoğulcu yöntemler kullanılmalıdır. Alternatif araştırma yöntemlerinin öğrenilmesi konusunda farklı üniversitelerde yerleşik eğitim yönetimi programları arasında işbirliği geliştirilmelidir. Bu bağlamda araştırma kavramının anlamı genişletilmelidir. Bu noktada nitel araştırma, nicel araştırma gibi bir sınıflandırmanın yapay olduğu, zira bu iki alanın bir birini dışlamadığı, aksine tamamladığı hatırlanmalıdır. Araştırmada hangi yöntemin uygulanması gerektiğini tayin edenin, araştırılmak istenen sorun olduğu unutulmamalıdır. Bu durumda da nitel ya da nicel hangi yöntemin uygulanması gerektiğini “uygunluk” tayin etmektedir. Araştırma probleminin çözümü için hangisi uygunsam o seçilmelidir. Bu anlayışladır ki giderek sosyal bilimlerde bu arada eğitim bilimlerinde karma araştırma (mixed reserach) uygulamaları ağır basmaya başlamıştır. Böyle bir uygulama; araştırmacının bir aşamasında nicel, bir başka aşamasında da nitel araştırma uygulaması

şeklinde olacağı gibi nicel araştırmada, nitel araştırma tekniklerinin ya da tersi nitel araştırmada, nicel veri toplama tekniklerinin de uygulamaya konulması ile başarılabilir.

2. Yukarıdakine benzer şekilde, farklı üniversitelerde yerleşik yüksek lisans ve doktora programlarının “ortak program” düzenlemeleri özendirilmeli, öğretim elemanı ve kaynak paylaşımı yoluna gidilmelidir.
3. Sivil toplum örgütlerinin eğitim yönetimi de dahil olmak üzere eğitimin çeşitli alanlarında araştırma talep etmeleri ve projelendirilmiş araştırmaları desteklemeleri konusunda bir kampanya başlatılmalı, hükümet, yerel otoriteler ve sivil toplum liderlerine yönelik bu yönde kampanyaların başlatılması için girişimde bulunulmalıdır.

Sorun II

Ülkemizde ne yazık ki tüm alanlarda yapılan araştırmalar, bilimsel kaygılardan çok, yayın yapma telaşı ile yapılmaktadır. Bu nedenle, araştırmacılar, kafalarını gerçekten meşgul eden, merak ettikleri konulardan çok, birbirlerini tekrar eden araştırmalara yönelmektedir. Araştırmacıların ilgilerinin yukarıda belirtilen biçimde yayın yapma ile sınırlı olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan yayınlar hem nitel hem de nicel olarak yetersiz kalmaktadır. Ayrıca özellikle eğitim alanında araştırma yapmak giderek zorlaşmaktadır. Öğretmen ve yöneticilerden bilgi toplamak çok zorlaşmıştır. Öğretmenler, öğrenciler ve yöneticiler anket doldurmak istememektedir. Çoğunlukla bu yolla toplanan veriler, bu kişiler tarafından angarya olarak algılandığından, gerçeği yansıtmamaktadır.

Çözümü

(1) Araştırmanın sadece akademik terfi gereği yapılmaması gerektiğine ilişkin bir kültür yaratılmalıdır. Bunun için, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin öğrenimleri boyunca araştırma yapmaya yönlendirilmesi yararlı olabilir. Her eğitim fakültesinde, diğer fakültelerle eşgüdüm yapan araştırma birimlerinin kurulması yararlı olabilir. Eğitim araştırmaları veritabanı oluşturulup, araştırmacıların çalışmaya başlamadan önce daha sağlıklı literatür taraması yapmasına yardımcı olunmalıdır.

(2) Günümüzde araştırmalar "maddi destek" bulunmadan yapılamaz hale gelmiştir. Üniversitelerin BAP desteklerinin yanısıra, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının konuya destek sağlamasına çalışılmalıdır. TÜBİTAK'ın sosyal bilimler alanına daha fazla destek vermesi sağlanmalıdır.

(3) Anket dolduran öğretmenlere ve yöneticilere "anket doldurma ücreti"nin verilmesi yararlı olabilir. Benim yaptığım son projede, anket dolduran her öğretmene bir ders saati ücret verilmiş ve öğretmenlerin daha sağlıklı ve samimi cevapları verdiği gözlenmiştir.

Geleceğe yönelik olarak, nitel ve kuramsal ağırlıklı araştırmaların eksikliğini dolduracak çalışmalara yönelmenin yararlı olacağını düşünüyorum.

Sorun III

Özellikle son 30 yıllık dönemde Türkiye’de Eğitim Yönetimi alanındaki araştırma ve yayımlarda her geçen gün artış görülmektedir. Bu ülkemiz ve eğitim yönetimi alanı bakımından sevindirici bir gelişmedir. Bununla birlikte yapılan araştırmalar, bu konuda eşgüdüm sağlayan bir merkez ya da birim olmadığı için, birbirinden kopuk, birbirini tekrar eden etkinlikler biçiminde sürdürülmektedir. Makale ve yayınlar konusunda ise, bir denetim eksikliği göze çarpmaktadır. Buna özellikle bazı dergi ve kitap yayınevlerinin pazarlama kaygısıyla her gelen metni kısa zamanda yayına sokma arzusu neden olmaktadır. Ayrıca son yıllarda lisans üstü öğrenime devam eden öğrencilerin çalışmalarından derlenen metinlerden kitap yazma eğilimindeki artış da, yayınların kalitesini ciddi biçimde sorgulanır duruma getirmektedir.

Diğer yandan eğitim bilimleri içerisinde yer alan bilim dallarındaki akademisyenlerde ortaklaşa çalışma yapma kültürü gelişmediği için, yapılan çalışmalar sadece o bilim alanının kendine özgü sorunların aydınlatılması ve çözümü ile sınırlı kalmaktadır. Eğitim yönetimi alanındaki çalışmalarda ve yayınlarda da bu içe dönüklük sorunu kendini göstermektedir. Bu da Türk Eğitim sisteminin temel sorunlarına yönelik uygulanabilir çözüm önerileri ve modellerini geliştirebilecek çalışmaların yapılmasını engellemektedir.

Çözümü

Karşılaşılan sorunların çözüm önerileri şöyle betimlenebilir:

Eğitim yönetimi alanında yapılan yayınları bir veri tabanında toplayacak bir sistem geliştirilmesi halinde, hem eşgüdümleme sorununun çözümüne katkıda bulunulmuş olur, hem de tekrar niteliğindeki araştırmaların önüne geçilebilir. Ayrıca böyle bir veri tabanı ile ülkenin farklı bölgelerinde yapılmış aynı nitelikteki çalışmalardan, eğitim yönetimi ile ilgili çeşitli haritaların ortaya çıkarılması olanaklı olabilir.

Yayın ve araştırmaların kalitesinin artırılması için, dergilerde yayımlanacak makaleler ile ilgili asgari standartlar belirlenebilir. Özellikle yüksek lisans başta olmak üzere doktora süresince yapılan çeşitli ödevlerden kitap üretilmesinin önüne geçilmesi için önlemler alınabilir. Genellikle akademik yükselme kaygısı ve bazen de ticari gayelerle yeterince araştırma ve incelemeye dayanmayan ve bu nedenle de kavramsal hatalarla dolu kitapların yayımlayanlar dernek tarafından uyarılabilir. Akademik yükseltmelerde jürilerin bu tür hatalı yayınları tespit etmeleri halinde, adayla ilgili işlem yapılmak üzere ilgili üniversite yönetimi ve YÖK yönetimine rapor etmeleri sağlanabilir. Hatalı yayınlar dernek vasıtasıyla alandaki tüm çalışanlara bildirilebilir ve yayının okuyuculara ulaşma sayısı azaltılabilir. Eğer olanaklı ise, yayıncı firmalarla görüşülerek, yayınlanmak üzere teslim edilen kitaplarda ve diğer eserlerde, dernek tarafından belirlenecek bir ya da birkaç editörün onayının bulunması koşulu getirilebilir.

Araştırma ve çalışmalarda içedönüklüğün önlenmesi için, eğitim bilimlerinin çeşitli alanlarından akademisyenlerin katılımıyla gerçekleştirilecek araştırmalar teşvik edilebilir.

Araştırma ve yayın standartlarının belirlenmesi ve yükseltilmesine ilişkin çalışmalar yapılmalı, alanda uluslar arası indekslere girebilecek nitelikte daha fazla dergi üretilmesi için üniversitelerin ortaklaşa çalışma yapmaları sağlanmalıdır.

Sorun IV

Eğitim Yönetimi Alanının Bilimleşmesi Düzeyinin değerlendirilmesinin ortaya çıkardığı sorunlar şöyle özetlenebilir.

Türkiye’de eğitim bilimleri bağlamında eğitim yönetimi alanının bilimleşmenin neresinde olduğu araştırma ve gözlemlerin ışığında değerlendirildiğinde şunlar söylenebilir. Özellikle de gelişmiş bazı ülkelerde eğitim yönetimi alanının 19. Yüzyılın başından beri bilimleşme süreci içinde bulunduğu dikkate alındığında Türkiye’de 1965’lerde bilimleşme sürecine giren alanın henüz sürecin çok başlarında olduğu teslim edilecektir. Ne var ki aşağıda bulguları tartışılacak olan araştırmalar, sözü edilen ülkelerde bile alanın gelişmesinin çok yavaş seyrettiği, diğer sosyal bilim alanlarının

gerisinde kaldığını göstermektedir. Ancak Türkiye’de alanın gelişmesinin gelişmiş ülkelerdeki seyirinden farklı olduğu; oralarda çok yavaş seyrederken göreceli olarak Türkiye’de sıçrama yaptığı söylenebilir. Bunun iki nedeninden söz edilebilir: (1) Alanın uzmanlarının o ülkelerde doktoralarını yapmaları; dolayısıyla oradaki birikimi buraya taşımaları, (2) Yine bununla ilgili olarak oralardaki birikim ve deneyimlerin model olarak alınması.

Türkiye’de eğitim yönetimi alanının bilimsel düzeyinin belki de en iyi göstergesi, alanın araştırmalarıdır. Türkiye’deki eğitim yönetimi araştırmalarının durumunu daha iyi görebilme adına önce dünyadaki eğitim yönetimi araştırmalarının durumunu yansıtmak iyi bir yol olacaktır.

Miskel ve Sandlin (1981), Journal of Educational Administration (JEA) ve Educational Administration Quarterly(EAQ) dergilerindeki makaleleri taramışlar aşağıdaki özet bulgulara ulaşmışlardır:

- Makalelerde analiz birimleri açık olarak belirtilmemekte;
- EAQ’da yalnızca konuda odak konu yer almamakta;
- JEA ve EAQ dergileri yöntem açısından güçlü görünmemekte;
- JEA dergisinde sadece iki makalede geçerlikten bahsedilmekte;
- JEA ve EAQ dergileri, örneklem seçiminde oldukça iyi.

Bridges’in (1982) uluslar arası tez özetleri ve eğitim yönetimi ile ilgili dergileri taraması sonunda ulaştığı bulguları ise şöyledir:

- Çalışmalar daha önce yapılmış araştırmalara benzemekte,
- Araştırmacılar, araştırma problemlerine programlı yaklaşmamakta,
- Araştırmacılar kuramdan uzak çalışmakta,
- Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları eksik ve yetersiz,
- Kullanılan istatistik analizler aşırı derece basit.

Balcı (1988) Educational Administration Quarterly (EAQ)’deki 1976- 1985 yılları arasındaki makaleleri taramış, aşağıdaki özet sonuçlara ulaşmıştır:

- Araştırmalarda analiz ünitesi ihmal edilmekte,
- Araştırmalarda örneklem saptanmasına özen gösterilmekte,
- Araştırmalarda, tarama deseni ağırlık taşımakta,
- Araştırmalarda veri toplama aracı olarak baskın bir şekilde anket tekniği kullanılmakta,

- Betimsel ve ilişkisel istatistiksel teknikler yoğun biçimde uygulanmakta

Keselman ve diğerleri (1998, akt. Balcı ve Apaydın, 2007) 1994 ve 1995’de eğitim, psikoloji ve eğitimle ilgili alt disiplin alanlarında 17 dergide yayınlanan 411 makaleyi veri analizi ve araştırma deseni açısından incelemiştir. Analiz süreçleri; ANOVA (varyans analizi), MANOVA (çok değişkenli varyans analizi), ANCOVA (kovaryans analizi) açısından değerlendirilirken; araştırma desenleri, tek değişkenli gruplar arası desen, çok değişkenli gruplar arası desen, tekrarlı ölçüm deseni ve kovaryans deseni olmak üzere dört tipte incelemiştir. Sonuçlar şöyledir:

- Pek çok araştırma, sayıltı, etki değeri ve kullanılan istatistiğin etkililiği konusunda başarısızdır.
- Tekrarlı ölçüm desenleri % 55 gibi oldukça yüksek bir oranda kullanılmakta, diğer desenlerin kullanım oranı ise %11 ile % 9 arasında değişmektedir.

Hsu (2005, akt. Balcı ve Apaydın, 2007) American Educational Research Journal (AERJ), Journal of Experimental Education (JEE) ve Journal of Educational Research (JER)’de 1971’den 1998’e kadar yayınlanan makaleleri; konuları, yöntem ve veri analiz süreci açısından incelemiştir. Sonuçlara göre;

- nitel çalışmalarda artış görülmektedir.
- Her derginin içeriğinin ¾’ü benzer konulara yer vermektedir. Bu konular, öğretmenler, öğretme/ yönergeler, ölçme/değerlendirme ve yöntemleri sorgulamadır.
- Üç dergide en sık kullanılan veri analiz süreçleri; ANOVA/ANCOVA, korelasyon, regresyon, t-test ve psikometrik istatistiktir.

Öte yandan İngiltere’de RAE (Araştırma Değerleme Uygulamaları) taramasına göre (Gorard, 2005, akt. Balcı ve Apaydın, 2007) araştırmacılar tarafından sunulan yayınların;

- % 18’i, çoğunlukla deneye dayalı olmayan derleme çalışmalar (think-pieces), % 10’nu ise geleneksel alan yazın taraması türünde çalışmalardır.
- 2002 yılında British Educational Research Journal’da (BERJ) yayınlanan makalelerin yalnızca % 12’si ampirik olmayan çalışma niteliğindedir ve bunlar arasında literatür taramasını (literature reviews) içeren makale bulunmamaktadır.
- Aynı yıl BJEP’de deneye dayalı olmayan bir tarama (review) makalesi yer almıştır. Diğer taraftan Educational Management & Administration’da (EMA) yer alan makalelerin % 29’u, doğrudan ampirik araştırmalar olmaktan uzak, derleme çalışmalarıdır.

- Makalelerden % 9'u tarama niteliğinde çalışmalardır.
- School Leadership and Management (SLM) Dergisinde yer alan makalelerin % 28'i ampirik çalışma niteliğinde değildir. EMA'da yayınlanan makalelerde kullanılan yöntemlerden % 76'sı niteldir (SLM'de bu oran % 67'dir). Dergilerin hiçbirinde nitel veriyle nicel verinin karışımı, istatistiksel modelleme, boylamsal çalışma (longitudinal studies), araştırma sentezleri, derleme veya araçların (intervention) rapor edildiği bir bilgi bulunmamaktadır.
- Buna karşılık (BERJ) yayınlanan makalelerin % 35'inden fazlası nicel çalışma niteliğindedir. Bunlar basit analizden karmaşık modellere kadar çeşitli teknikleri içermektedir. Öte yandan BJEP'deki çalışmaların % 96'sı, tatmin edici düzeyde nicel yöntemlere sahiptir. Bunlar deneysel yaklaşımların kullanımı açısından oldukça sofistike ve çeşitlilik göstermektedir.
- Yönetim araştırma dergilerinde yayınlanan araştırma makalelerinde uygun örneklem kullanılmaması, rutin modelleme ve aynı veri seti kullanarak fikirlerin test edilmesi gibi pek çok hata bulunmaktadır

Goodwin ve Goodwin (1985, akt. Balcı ve Apaydın, 2007), 1979 ve 1983 yılları arasında American Educational Research Journal (AERJ)'da yayınlanan makalelerde kullanılan istatistik teknikleri incelemişlerdir. Araştırmacılar aynı zamanda lisansüstü eğitim alan öğrencilerin bu dergiyi okumada hangi düzeyde olduklarını belirlemeye çalışmışlardır. Bu dergide yer alan makaleler, kullanılan teknikler ve araştırma bulgularını kapsayan sonuçlar açısından iki grupta ele alınmıştır. Araştırma teknikleri, 27 tipte tanımlanmış ve “temel düzey (frekans ile tek yönlü ANOVA arasında)”, “orta düzey (faktöriyel ANOVA ile çoklu regresyon arasında)” ve “ileri düzey (diskriminant analizi ile meta analizi arasında)” olarak sınıflandırılmışlardır. Sonunda;

- teknik açıdan makalelerin %33'nün temel düzeyde, %37'sinin orta düzeyde, % 17'sinin ileri düzeyde olduğunu saptamışlardır.
- lisansüstü öğrencilerin AERJ'da yer alan araştırma makalelerini anlamada temel ve orta düzeyde kaldıkları saptanmıştır.

Türkiye'deki eğitim yönetimi araştırmalarının geldiği düzey ise aşağıdaki taramalarda ortaya konmuştur.

Balcı (1990) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde 1990 yılına dek yapılan doktora tezlerini taramış aşağıdaki özet sonuçlara ulaşmıştır:

- Doktora tezleri genelde birbirini takip eden yaratıcılıktan uzak çalışmalardır.

- Evren-örneklem ölçütüne göre tezler “iyi”durumdadır.
- Tezlerde veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenilirlik düzeyleri “orta” düzeydedir.
- Tezlerde genelde nicel araştırma teknikleri kullanılmıştır.
- Eğitim Yönetimi ve Planlamasında yapılan doktora tezleri, “iyi” düzeydedir.

Balcı ve Apaydın (2007), Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi makaleleri kapsamında Türkiye’deki eğitim yönetimi araştırmalarını,

- Araştırma konuları nelerdir?
- Evren-örneklem düzeyleri nedir?
- Araştırma desenleri nedir?
- Araştırma verilerinin analiz

biçimleri nasıldır? ölçütlerine göre değerlendirmişlerdir. Dergi kapsamındaki eğitim yönetimi araştırmalarında sonuç olarak;

- Okulların süreçlerine bir yoğunlaşma olduğu görülmektedir.
- Örnekleme giren eğitim yönetimi araştırmalarında tarama araştırmaları baskın bir ağırlık taşımaktadır.
- Veri toplama aracı olarak çoğunlukla anket tekniği kullanılmaktadır.
- Örnekleme yer alan makalelerde ikiden çok değişkenli analizin kullanımı azdır.
- Örnekleme yer alan makalelerin büyük çoğunluğu nicel çalışmalardır. Ancak bu nicel çalışmalarda kullanılan istatistiksel yöntemler temel düzeydedir.
- Evren ve örneklem bakımından makaleler araştırmacılar tarafından orta düzeyde kaliteli bulunmuştur.
- Örnekleme giren araştırma makaleleri araştırma deseni bakımından orta düzeyde kaliteli bulunmuştur.
- Araştırmalar ağırlıklı olarak pratiğe dönük çalışmalardır.

Türkiye’deki eğitim yönetimi araştırmalarının durumu ile Dünyadaki eğitim yönetimi araştırmalarının durumu karşılaştırıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşmak mümkün görülmektedir:

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de eğitim yönetimi araştırmaları genelde yaratıcılık ve özgünlükten uzak birbirlerini tekrarlayan, basit çalışmalar niteliğindedir. Türkiye’de ve dünyada eğitim yönetimi araştırmaları genelde temsillikten uzak; gerek evren ve örneklem tanımında, örneklem almada analiz ünitesine özen göstermede, gerekse de örnekleme yaklaşımlarında sorunlar var. Eğitim yönetimi araştırmaları veri toplama araçları bakımından arzu edilir düzeyde değil.

Araçların geliştirilmesi özellikle de geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması bakımından sorunlar var. Dünya ölçeğinde giderek nitel çalışmaların eğitim yönetimi araştırmalarında ağırlığını hissettirdiği bu bağlamda Türkiye’de de eskisine oranla nitel çalışmaların ya salt bir araştırma deseni ya da karışık araştırma deseni anlayışı içinde uygulamaya konuldukları görülmektedir.

Yukarıdaki araştırmaların bulguları; dünya ve Türkiye’de eğitim yönetimi araştırmalarının henüz arzu edilir düzeye gelmedikleri; örneğin hala deneysel ve kuram geliştirmeye dönük çalışmaların yok denecek kadar azınlıkta olduğunu göstermektedir. Bir alanın bilimleşme düzeyinin büyük ölçüde temel araştırmalara bağlı olduğu gerçeği hatırlanırsa, bu sonuç, eğitim yönetimi alanının bilimleşme düzeyinde ciddi sorunlar olduğunu gösterebilir. Bunun çeşitli nedenleri olabilir: Eğitim yönetimi biliminin örneğin psikoloji, sosyoloji gibi sosyal bilimlere göre yeni olması, bu kapsamda gelişimini tamamlayamaması, eğitim yönetimi araştırmalarında uygulamalı araştırmalara öncelik ve ağırlık verilmesi, alanın bilim insanlarının araştırma yeterlik ve deneyimlerinin yeterli olmaması, araştırmalara gerekli desteğin verilmemesi, araştırmaların özellikle de akademisyen adayları tarafından yapılması nedeniyle onların da kısa yoldan sonuca götürücü araştırma desen ve yaklaşımlarını tercih etmesi, üniversite ya da araştırma birimlerinin anlayışlarının temel araştırmalara ağırlık vermemesi gibi.

Çözümü

Alanın bilimleşmesi büyük ölçüde alanın bilimsel bir çalışma alanı olarak akademik düzeyde araştırılmasına bağlı olduğuna göre eğitim yönetimi bölümleri pratiğe dönüklükten çok araştırma ağırlıklı olmalıdır.

Uygulama ancak kurama dayalı olursa isabetli ve yararlıdır. Kuramdan uzak deneyime dayalı uygulama hem ekonomik değil hem de transfer olanağı zayıftır. Dolayısıyla uygulamanın başarı ve gelişmesi büyük ölçüde kurama dayalıdır. O halde eğitim yönetiminde kurama ağırlık verilmelidir. Esasen bilimleşme süreci pratiği çok da önemsemez. Bu doğrultuda bilimleşmede temel araştırmalar egemendir. Temel araştırmalar da uygulamayı merkezde görmez. Araştırma sonuç ya da sonuçlarının pratikte belli sorunlara çözüm getirmesi ya da belli sistem ya da uygulamaları geliştirmesi önemli değildir. Kısaca “bilim için bilim”, “bilim için araştırma” anlayışı egemendir. Ancak Türkiye gibi kaynakların sınırlı olduğu ülkelerde kaynakların etkili kullanılması anlayışı içinde eğitim yönetimi araştırmalarının pratiği önemsemesi ya da pratik için yapılması çok da yadırganmamalıdır. Ancak ağırlık temel araştırma anlayışına verilmelidir.

Eğitim yönetimi araştırmalarında pozitivist ve yorumcu paradigma anlayışlarını, birbirlerini dışlayıcı olarak değil de, araştırma kavramını genişleterek birbirlerini tamamlayıcı olarak görmek

gerekecektir. Bu bağlamda yukarıda da değinildiği gibi eğitim yönetimi araştırmalarında karma (mixed) araştırma desenleri uygulamaya konulmalıdır. Böyle bir uygulama; araştırmanın bir aşamasında nicel, bir başka aşamasında da nitel araştırma uygulaması şeklinde olacağı gibi nicel araştırmada, nitel araştırma tekniklerinin ya da tersi nitel araştırmada, nicel veri toplama tekniklerinin de uygulamaya konulması ile başarılabilir. Hangi desenin uygu olacağını da duruma uygunluk tayin edecektir.

Eğitim yönetimine ağdaş değişme ve gelişmeler, okula ve öğrenciye ilişkin metaforlar, eğitim ve yönetimdeki bilimsel gelişmeler yön verir. Çağımızda bu çerçevede küreselleşme , Avrupa Birliği , bilgi toplumu, yeni kamu yönetimi anlayışı, yerinden yönetim uygulamaları, bilişim ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler eğitimi ve eğitim yönetimini etkileyen temel değişkenlerdir. Eğitimde de zelleştirme, yerinden yönetim uygulamaları, okula dayalı yönetim, özel ğretim kurumları gibi anlayış ve uygulamaların ülkemizi ve eğitim yönetimimizi etkilememesi düşünülemez. Bunlardan kaınılamayacağına göre yapılacak olan bu kavramların batıdan alınarak olduğu gibi uygulanması yerine ülkemiz koşullarına uyarlanarak uygulamaya konulması anlamlı ve isabetli olacaktır. Zira dışardan alınan bir yeniliğin bir ülkeye uygulanmasında o yeniliğin olduğu gibi kabul edilmesi (adoption) yerine uyarlanarak uygulanması (adaptation)gereklidir. Ülkelerin kendi koşulları bunu gerekli kılar.

Alanın gelişmesi büyük lde bilimsel araştırma yapılmasına bağlı olduğuna göre pek tabii ki alandaki araştırmaların özgün, alana katkı getirici, kaliteli çalışmalar olması beklenir. Oysa Türkiye, hatta dünya lde eğitim yönetimi araştırmaları hala basit desenleri uygulamakta, veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve veri analizinde sorunlar yaşanmaktadır. O halde akademisyenlerin ve akademisyen adaylarının kaliteli araştırma yapabilmeleri için bilimsel araştırma, lme ve değerlendirme, istatistiksel teknikler ve zmlmelerinde ileri derecede yetişmeleri gereklidir. Bu bağlamda YK, niversiteler, DPT, TÜBİTAK, YBA, ST, MEB ve özel kuruluşlardan oluşan bir komisyonca ,ülkenin ihtiyaç duyduğu araştırma konuları kararlaştırılmalıdır. Bu konular yarı güdümlü olarak niversite lisansüstü öğrencileri, akademisyen ve ilgili araştırmacılara açılmalıdır. Üniversite ğrencileri ya da araştırmacılar bu konulardan birini seçtiklerinde devlet desteği verilmelidir. Böylece hem öğrenciler ve araştırmacılar unvan alacak ya da yayın yapma olanağına kavuşacak hem de ülkenin bir sorun zlmş olacaktır.

Eğitim yönetimi alanının bilimleşmede gelişme göstermesi, alanın ilgililerinin örgütlenmesini -dernekleşmesini gerektirmektedir. Alanın bir uzmanlık alanı ve meslek olarak kabul görebilmesi, etik kodlarının kurulması, standartlarının kurulması, ilgililerinin özlük haklarının korunması, ulusal ve uluslar arası ilgili örgütlerle ilişki kurulabilmesi bu örgütlenmeyi gerektirmektedir.

Türkiye’de eğitim yönetimi alanının bilimleşmesi, alanın öğretim ve araştırma boyutlarında kalite kazanması için kıyaslama (benchmarking) bağlamında dünya ölçeğinde eğitim yönetiminde “iyi” düzeye gelmiş eğitim yönetimi bölümleriyle işbirliği yapılmalı, onlardan yararlanılmalıdır. Bu bağlamda Türkiye’de eğitim yönetimi lisansüstü programları yeniden gözden geçirilmelidir. Programların öğretim özellikle de araştırma boyutuna dünya standartları uygulamaya konulmalıdır.

Saygılarımızla,

Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Komisyonu

Prof. Dr. Ali Balcı

Prof. Dr. Hasan Şimşek

Prof. Dr. Ali İlker Gümüşeli,

Prof. Dr. Abdurrahman Tanrıöğer

Yararlanılan Kaynaklar

Balcı, A. ve Apaydın, Ç. (2008). Türkiye’de Eğitim Yönetimi Araştırmalarının

Durumu: Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi Örneği. Eğitim Yönetimini

Yeniden Düşünmek Kongreside (21-22 Haziran 2007, Ataum’da) bildiri olarak sunuldu.

Balcı, A. (2008). Türkiye’de Eğitim Yönetiminin Bilimleşme Düzeyi.

Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi (Basım aşamasında) .....

Maxcy, S J. (2001). Educational Leadership and Management of Knowing: The aesthetics of Coherentism. *Journal of Educational Administration*, 39 (6), 573- 588.